

61-21

Бембин Тимофей

Өдгө
ЦАГИН УЛС

Хальмг тег урднь хаана Эрээн харцну гисн булцгудин негнь
бэеснь лавта. Харцну болдгнь — деернь нарн харл уга йовсар биш.
Нарн нарад, өдр ирдг болвчн, угатя хальмгин бээдл-жирлнь ге-
гэрдг уга билэ. Тигэд чигн:

Халаста девлтэ,
Хөнглдг буршмгта,
Кеер хондг,
Кец дерлдг,
Увлин киитнд
Үмсхэр дутж,
Халун ханд,
Харлад шатж...

оньдин дөрвн цагт байн-нойна малын ард дахсн, архан бархларн,
теегэн муулж «хагсуһин хар шилинь» дуудсн йовдг бээсмн.

Ода тер тег биш. Эн өриннь байн зөөрэн илдкэд, өдр, жил ир-
вэс улм сээхрэд, ясрад, эмтнь болхла мана алдр Төрскнэ олн келн
ах-дүүһин өнр бүлд, коммунизм тосхлһна өргн хаалһар уралан йовж
йовна. Эднэ байрнь дүүрнг, жирлһнь бээхтэ болв.

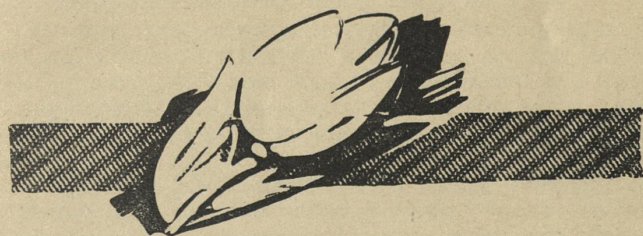
Иим сээхн, байрта жирл бийнь ирсн уга. Энүг советск олн
эмтн дээнэ халвд, күч-көлснэ гүдүд, хортн чидлтэ болжахиг мед-
лго, кедлмш күнд гиж хооран цухрлго күцэв.

Тигэд, дээнэ жилмүдт залу-зөрмг кевэр ноолдж, терүнэ хөөн
күч-көлснэ өөдөн үзмж бэрж, алдр долан жилин зура күцэлһнэ
нүүрт йовх теегин үрдин — өдгэ цагин баатрмудин тускар эн дегтрт
келгдженэ.

Бембин Тимофey

КЕЛВРМУД

АЛТТА АВДР

Улан-Хол. Ирх поезд күлэжэх улс йир оли. Зөрмнь хартан хош-хора бэрсн, зөрмнь элг-садан харнж йовх, энд-тенд баахн-баахн баг болж онцрлдад, хоорндан ю-бис келлдэд, инэлдэд бээнэ. Зах талаһар хурсн улс дундас жир күрсн наста өвгөрг күн, дунь деер һарад, хажудкснь элк хатж инэлдэд, зөрминнь нам нульмси цээр-сн зогсжацхана.

Би бас теднүр ирвв.

Поезд ирх цаг өөрдэд, хурсн эмтн тарад, хош-хоранан белдж бээнэ, зуг би өвгнэ хажуд: «Ода юн инэдтэ шог келнэ»,— гиж зогсжанав. Өвгн тагчг. Халун һаншж бээх теетг, һазрас өөдөн ур һарч чичрэд, чилшгоһар дольгалж аһарур зүткэд, теңгр һазр хойр тенд ниилсэр, өргн теңгсин усн мет үрглжлж цээһэд, холд жирлһән жирлһән.

— Энүнэс хол биш, Ик Баһудт би һарсн болдв,— гиж көгшэ генткн келэд, нанур хэлэж ар үзгүр заав.

— Эн теегичн өргнднь чигн, утднь чигн, зуна шатсн һанһинь һаң гил уга, үвлин хори киитинь киитн гил уга, баячудин малын ард дахж өслөв. Шовах нег баран уга, эң-захнь тасрсн теетг, өдртнь һашун утаһар дүүрсн, шуурха хар жолмд һулмт эрглдж дүүнрм шугшлдсн, арһан бархларн, эднән харасн экм... Баячуд болхла, барг нохас мет һалзурлдад бээдг. Теднэ өмнэс зөрж үг келх бээтхэ, нам зөв-учран күргж, дуту- дундан медүлхөсн күн ээдг. Дәрк, дәрк, тедү дүнгэ халта билэ. Болв, һазр гөмтэ биш. Мана һазрин тускар дурго болж муурулад келэд керг уга. Ода болхла, эңн амцаһан дүүрн алтта

авдр,— гиж келн нанур хэлэж, хойр нүдәрн байрлж инәмсклв.— Кедү чилшго зөөр эн бийдән хадһлж!

Генткн хээкрсн дунь соңсгдм цацу, күриж үзгдэд, поезд мана күүриг таслв. Өвгн адһж, хажудан бээсн хошан хартан авч, хаалһур уралан өөрдв. Болв бидн хойр нег вагонд суух бээжвдн.

Поезд утар татад хээкрн, шуукрад, ормасн кедлв. Өвгн бидн хойр хаалһин хажуһар көөлдүлэд бэргдсн цаһан гермүд хэлэлдэд, тагчг суунавдн. Поезд улм хурдлад, у, өргн теетг, уухнд ик-ик хар толһас күрилдэд, энд-тенд хошар хөөдин хашас эрвлээд үзгдн, уга болад йовна.

Өвгн туужан даки эклнү, яһну гихнь — үг-күр уга, һанздан һал кечксн, терзэр шилтэд сууна.

— Алтта авдрин тускар цааранднь келхитн, көгшэ,— гиж бийән бөрж ядад сурвв.

«Көөрк, көөрк, «һуужмл»,— гих бээдлтөһөр өвгн нанур хэлән, һанзиннь һалинь унтраж хавтхлв. Генткн: «Энүнд ямаран ик, үнтэ зөөр бээхинь чи соңслч? — гиж нанас сурв.— Насһаннь туршар эн теетг шарклхдан чигн шарклад, зовхдан чигн зовад, баячудин малын ард дахлдж, нарн бултаснас авн нарн сууһад, холин баран тасртл мана өвкнр энүгөр кедү дажж йовсн? Ода болхла, авчатн! Һаз, нефть, нүүрсн... Чи соңслч йир, а?»

— Э,— гигэд толһаһан би геквв.

— Ода тигэд юуһинь сурнач? Зөөр гидг эн, кишг! Сувсн! Нефть — меджәнч?

— Меджәнэв, көгшэ, меджәнэв — гиж би давтвв.

— Нам медх биш, геологс бурһудсн һазрас өөдән хагдж хар алтн һарсиг эврәннь эн хойр нүдәрн үзвв. Өдр сө хойрт тер һанцхн орм 100 тонн нефть өгнэ. Дакад болхла, хажуднь онгдан кесг һазр бас бурһудж бээнэ. Геологсн тооһар болхла, теднь үлү эс болвас. тату нефть өгх зөв уга.

Өвгн байрлж. намаг ээмәрм цокад,— ямаран алтта авдрин тускар эклж келсиг бийчн эс медвч? — гиж келэд, агчмин зуур һатц теегүр шилтв.

— Цаатн дала антрацит олдсиг та соңсвт, көгшэ? — гиж би сурвв.

— Юн кантрактац гинч, терчн юмб? — гиж өвгн соһымсад, нүдән эрвго дарж, нанур чикән өгв.

— Тиим нүүрсн бээдмн, сән һар — гиж би цээлһвв.

— Ай, арһта үрн бөөжлмч, ааван күн игж байрлулдв, — гиж өвгн цань угаһар ханв.

— Чи цугинь меддг кевтәмч?..

Бидн хойр нег-негән хэлэлдж, хоорндан үг булалдж, үгин әмтәхнинь хармнлл уга магтлдж, өдгә цагин болн ирх цагин зургуд зурж суунавдн. Эврәннь өссн-боссн һазрт иим, әдү мет соньн шинрлт бөөхиг меднә гидг ямаран элдв байр? Энүг һарарн бәрж, нүдәрн үзж, өдр ирвәс сәәхрж йовх жирһл олнла тосж, маңна тиньгр бөөнә гидг ямаран элдв байр? Жил ирвәс, урднь хагсуһин харшил гиж келгддг мана Хальмг теетт, улм-улмар зөөринь шинжллһнә көдлмш, дүүрн алтта авдрнь бөөсн кишгән үрдүдтән һарһж өгч, эжго эрм цаһан көдәд ахр цагин эргид заводмудин турвас дүңгәлдж, теднәс һарсн тутань теңгрин үүлнлә негдж бөөхнь үзгдх гиж бидн хойр күндж суунавдн. Тер тоотнь тигәд мана һазрин белг Төрскндән болх...

Поезд улм хурдлад йовна. Сунһугин бахн күртл долан, нәәмнәс үлү то тоолулхш. Болв, бидн хойр нег-негнәсн үг булалдж, һазр дорас то уга зүсн-зүүл зөөр һархин тускар зүтклдж йовнавдн. Ман хойраг чирәцж үзл уга, хажуһас күүримдн соңссн күн: «Нохадьтн, эдн хоярн хөрн тавад күрв гилч аль угай?» — гих дүңгәһәр, дун деер һарад бөөнә. Минь эн саамдан бидн, зөөрит олсн улсас үлү эс болвас, тату байрта эс йовхмдн ил. Илднь келхлә, нам теднәс үлү, миңһ дакж үлү байрта йовнавдн, юңгад гихлә, һазр дор бөөснь медгдхлә, мана болхинь һанцхн өдр гиж яһж келхв, болв хол биш.

**НАРГ.
КЕЛВРМҮД**

	Халх
Нерн	7
Алтга авдр	12
Өдгэ цагин улс	15
Бамб цецг	19
Итклтэ иньгин дурн	26

ОЧЕРКС

Хуврлт	35
Теегин үрн	39
Угта захсч	50
Чик хэрү	53
Олна элч	56
Олнд тоомсрта	59

Тимофей Бембеев

ЛЮДИ НАШИХ ДНЕЙ

Редактор *Б. Сангаджиева*. Художник *В. И. Мезенцев*.
Технический редактор *П. П. Ференец*. Корректор *Х. Бадмаева*.

Калмыцкое книжное издательство 1961.

Сдано в набор 25.V-61 г. Подписано в печать 26.VII-61 г.
Авт. л. 2,7. Учет.-изд. л. 2,9. Печ. л. 3,2.
Бумага 84×108¹/₃₂. Бум. л. 1. Заказ № 3511. Тираж 1 500 экз.
Цена 9 коп. K01202.

Краевая типография, г. Ставрополь н/К., ул. Артема, 18.